

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА

ВІНЮКОВА Ольга Борисівна

УДК 652.2:631.1

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ
ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Полтавській державній аграрній академії Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор наук з державного управління, професор **ЛОЗИНСЬКА Тамара Миколаївна**, Полтавська державна аграрна академія, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент **ЛЕВКІНА Руслана Володимирівна**, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності;

доктор економічних наук, професор **МАРМУЛЬ Лариса Олександрівна**, Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, професор кафедри економіки підприємства.

Захист дисертації відбудеться «26» липня 2019 року об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.64.832.02 у Харківському національному технічному університеті сільського господарства імені Петра Василенка Міністерства освіти і науки України за адресою: 61002, м. Харків, вул. Артема (Алчевських), 44, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка Міністерства освіти і науки України за адресою: 61002, м. Харків, вул. Артема (Алчевських), 44, читальний зал.

Автореферат розісланий «24» червня 2019 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.В. Руденко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку аграрного сектору економіки загострення конкуренції, актуалізація екологічних проблем та зміна споживацьких уподобань сприяли поширенню альтернативних технологій в сільському господарстві, зокрема технологій виробництва органічної продукції. Останніми роками в Україні спостерігається збільшення місткості ринку органічної продукції, що свідчить про зростання попиту на органічні продукти харчування. Виробництво органічної продукції є практичною реалізацією концепції сталого розвитку аграрної економіки, що обумовлює необхідність при постановці цілей розвитку підприємства акцентувати увагу не лише на можливостях економічного зростання, а й на необхідності соціального розвитку та забезпечення захисту довкілля.

У рамках концепції сталого розвитку аграрної економіки зарубіжними та вітчизняними науковцями розроблялися теоретичні та практичні положення щодо формування організаційно – економічних основ органічного землеробства, зокрема дослідженню стану виробництва органічної продукції та перспектив його розвитку в Україні приділялася велика увага з боку таких вчених як В. І. Артиш, В. Г. Грановська, О. Т. Дудар, М. І. Кобець, О. Б. Кузьменко, Є. В. Милованов, О. В. Ходаківська. Організаційно-економічні основи розвитку сільського виробництва знайшли відображення у наукових працях відомих вітчизняних та зарубіжних дослідників: В. Гейця, І. Вінченка, Ю. Губені, В. Каспера, Р. Левкіної, Л. Мармуль, У. Мітчелла, Л. Молдован, М. Сімонова, Н. Усік, О. Шпикуляка та інших. Враховуючи внесок зазначених науковців у розроблення теоретичних основ управління аграрними підприємствами, відзначимо, що недостатньо опрацьованими залишаються питання організаційного забезпечення переходу від традиційних технологій виробництва продукції рослинництва до технологій виробництва органічної продукції. Поглибленого дослідження потребують проблеми стимулювання виробництва органічної продукції, також існує потреба в обґрунтуванні перспективних напрямів розвитку органічного виробництва в Україні.

Отже, теоретико-методичне обґрунтування організаційних основ розвитку виробництва органічної продукції сільськогосподарськими підприємствами є важливим і своєчасним завданням, що й обумовило вибір теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження здійснювалося відповідно до плану науково-дослідної роботи Полтавської державної аграрної академії за темами: «Організаційно-економічний механізм формування конкурентоспроможності агропромислового комплексу» (номер державної реєстрації: №0104U002550, 2016-2019 рр.; «Організаційно-економічний механізм формування конкурентоспроможності аграрних підприємств» (номер державної реєстрації: №017U003101, 2017-2021 рр.), у межах яких автором розроблено пропозиції щодо організаційного забезпечення виробництва органічної продукції, зокрема розроблення порядку переходу від традиційної технології виробництва продукції рослинництва до

виробництва органічної продукції; визначення оптимальної структури виробництва продукції рослинництва сільськогосподарськими підприємствами з урахуванням частки органічної продукції.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розроблення теоретичних і прикладних основ організаційного забезпечення виробництва органічної продукції в Україні. Відповідно до зазначеної мети були поставлені такі завдання:

- здійснити періодизацію еволюцію органічного виробництва;
- уточнити сутність поняття «органічне виробництво» і «органічна продукція»;
- удосконалити процедуру управління проходженням сертифікації на відповідність стандартам органічного виробництва;
- визначити основні тенденції розвитку органічного виробництва;
- запропонувати методичне забезпечення визначення стратегічних орієнтирів розвитку виробництва органічної продукції;
- розробити методичні засади аналізу економічної ефективності виробництва органічної продукції;
- удосконалити класифікацію принципів провадження виробництва органічної продукції;
- розробити концептуальні засади «органічного маркетингу»;
- обґрунтувати організаційні засади раціоналізації галузевої структури виробництва органічної продукції.

Об'єктом дослідження є сукупність соціально-економічних відносин, які виникають у процесі становлення та розвитку виробництва органічної продукції сільськогосподарських підприємств України.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи формування організаційного забезпечення виробництва органічної продукції сільськогосподарських підприємств України.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження склали базові положення економічної теорії, управління підприємствами, філософії науки, розроблені вітчизняними та зарубіжними ученими. Дослідження ґрунтується на використанні системного підходу, який дозволяє врахувати економічні, екологічні та соціальні наслідки розвитку виробництва органічної продукції сільськогосподарських підприємств. Для досягнення поставленої мети у дисертаційній роботі використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме: аналізу і синтезу (для оцінки стану, умов і тенденцій розвитку об'єкта дослідження та формулювання висновків); монографічний (для вивчення та опрацювання наукової інформації вербального характеру); абстрактно-логічний (для пізнання сутності факторів впливу на розвиток виробництва органічної продукції); групування (для узагальнення характеристик потенційних споживачів органічної продукції); соціологічних досліджень (для оцінки знань і ставлення населення щодо виробництва органічної продукції); економіко-статистичні методи, зокрема метод кореляційно-регресійного аналізу (для виявлення ступеня впливу чинників на результативність виробництва органічної продукції); метод рейтингових оцінок (для визначення параметрів

еталонного підприємства з виробництва органічної продукції); методів стратегічного аналізу: SWOT-аналіз, матриця BCG, виявлення ключових факторів успіху тощо (для обґрунтування напрямів підвищення конкурентоспроможності підприємств, зайнятих виробництвом органічної продукції).

Інформаційною основою роботи є законодавчі та нормативно-правові акти, звіти та матеріали Державної служби статистики України, Стандарти Федерації Міжнародного органічного руху України, офіційні публікації та звіти міжнародних організацій, фундаментальні праці вітчизняних та зарубіжних вчених, наукова інформація всесвітньої мережі Internet, монографії вітчизняних і зарубіжних дослідників, дані емпіричних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів визначається сукупністю теоретичних і прикладних положень та рекомендацій щодо організаційного забезпечення виробництва органічної продукції сільськогосподарських підприємств. До основних результатів дослідження, що відображають його наукову новизну належать такі:

вперше:

– обґрунтовані організаційні засади раціоналізації галузевої структури виробництва органічної продукції сільськогосподарських підприємств, які включають економіко-математичне обґрунтування раціональної структури сільськогосподарських угідь для різних культур враховуючи стадію переходу підприємства на органічне землеробство, що забезпечує підвищення рентабельності його діяльності;

удосконалено:

– методичне забезпечення визначення стратегічних орієнтирів розвитку виробництва органічної продукції, яке відрізняється детермінацією стадій життєвого циклу діяльності підприємств з врахуванням дії факторів впливу зовнішнього і внутрішнього середовища із виокремленням належних конкурентних стратегій підприємств;

– класифікацію принципів запровадження виробництва органічної продукції, яка відрізняється включенням множин технологічних, соціальних, економічних й екологічних принципів, які виступають базисом дотримання адекватних кожній з виділених стадій переходу від традиційного виробництва до органічного рівнів результативності й екологічності;

– концептуальні засади «органічного маркетингу», яка передбачають включення цінової надбавки за високу якість (ціна), широкий асортимент сертифікованої органічної продукції (продукт), сучасні точки продажу (місце), просування з чітким наголосом на «євролишкові» та слогани, безпечну упаковку;

– методичні засади аналізу економічної ефективності виробництва органічної продукції сільськогосподарських підприємств, які відрізняються розробкою рейтингової оцінки з подальшою класифікацією підприємств за рівнем розвитку механізму управління виробництвом з виділенням абсолютно ефективних, ефективних з певними відхиленнями та неефективних підприємств;

набуло подальшого розвитку:

– змістовна характеристика понять «органічне виробництво» й «органічна продукція», перше з яких у загальному вигляді ідентифікується як виробнича

система, що сприяє збереженню довкілля, уникаючи використання хімічно синтезованих речовин і сприяючи підвищенню природної родючості ґрунтів, а друге розглядається як результат органічного виробництва, складовими якого виступають власне виробництво, зберігання, транспортування, переробка та збут, що регламентуються затвердженими стандартами;

– періодизація еволюції органічного виробництва, яка характеризує послідовністю та динаміку його розвитку відповідно до впливу соціально-економічних чинників із виокремленням періоду формування базису екологічної свідомості, етапу зародження, етапу становлення шляхом виокремлення відповідного сегмента ринку та сучасного етапу зростання із формуванням відповідного інституціонального середовища, розвитку інфраструктури, зростання ринку і поглиблення спеціалізації;

– процедури управління проходженням сертифікації, які, на відміну від існуючих, передбачають розуміння персоналом вимог стандартів органічного виробництва, налагоджену систему господарювання, яка відповідає вимогам органічного виробництва, виконання умов сертифікаційного органу щодо правил сертифікації;

– ідентифікація основних тенденцій розвитку органічного виробництва, до яких віднесено: зростання попиту на органічну продукцію в європейських країнах; розширення площ під виробництво органічної продукції в країнах Азії та Африки; орієнтація економічно слабкіших країн на експорт органічної продукції; зростання регуляторного впливу держав на ринок органічної продукції; посилення вимог щодо сертифікації органічного виробництва; розвиток маркетингу органічної продукції, використання яких формує три групи ключових переваг органічного виробництва у світі.

Практичне значення одержаних результатів у розробленні рекомендацій стосовно організаційного забезпечення виробництва органічної продукції, що створює можливості для практичного застосування низки запропонованих методичних інструментів переведення традиційного сільськогосподарського виробництва до виробництва органічної продукції, насамперед тих, що стосуються підвищення конкурентоспроможності підприємств з виробництва органічної продукції.

Результати дослідження були використані Донецькою державною сільськогосподарською станцією Національної академії аграрних наук України (довідка № 77 від 07.03.2019 р.), Департаментом агропромислового комплексу та розвитку сільських територій Донецької обласної державної адміністрації (довідка № 102 від 07.03.2019 р.), та в навчальному процесі Полтавської державної аграрної академії (довідка № 01-11/12 від 07.03.2019 р.).

Основні положення, висновки й пропозиції дисертаційної роботи доцільно використовувати в діяльності сільськогосподарських підприємств при розробці організаційних заходів, спрямованих на запровадження органічного виробництва, у діяльності центральних органів виконавчої влади при розробці нормативно-правових документів.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому відображено авторський підхід

щодо організаційного забезпечення виробництва органічної продукції сільськогосподарськими підприємствами. На захист винесені наукові положення пропозиції та висновки, отримані автором самостійно. Із сукупності положень та ідей наукових праць, виконаних у співавторстві, у роботі використані лише ті з них, які є власним науковим здобутком автора.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та методичні положення дисертаційної роботи доповідалися і обговорювалися на засіданні Вченої Ради Донецької державної сільськогосподарської дослідної станції Національної академії аграрних наук України, а також пройшли апробацію та одержали позитивну оцінку на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку менеджменту сучасних підприємств» (м. Полтава, 8 квітня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції: «Відновлення порушених природних екосистем» (Донецьк, 12-15 травня 2014 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Science and Education» (м. Мюнхен, 27-28 червня 2014 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Инновационные аспекты в селекции сельскохозяйственных культур», (м. Кишинів, 6-7 вересня 2018), Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання економіки, фінансів, обліку та права в сучасних економічних умовах» (м. Полтава, 10 вересня 2018 р.), Міжнародній науковій конференції «Modern economic research: theory, methodology, strategy» (Польща, м. Кельц, 28 вересня 2018 р.).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано в 13 наукових працях загальним обсягом 2,3 друк. арк., із них 1 стаття у зарубіжних виданнях, 5 статей – у фахових наукових виданнях України, 7 – в інших виданнях.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається з 3 розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертаційної роботи складається з 250 сторінок, у тому числі основний зміст викладено на 164 сторінки. Дисертаційна робота містить 39 таблиць на 28 сторінках, 38 рисунків на 30 сторінках, 20 додатків на 32 сторінках. Список використаних джерел налічує 244 найменування і розміщений на 24 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *першому розділі* «**Теоретичні основи організації виробництва органічної продукції**» обґрунтовано особливості еволюції та періодизацію розвитку виробництва органічної продукції; здійснено ідентифікацію понять «сталий розвиток», «органічне виробництво»; узагальнено нормативно-правові основи організації та сертифікації органічного землеробства.

Ідентифікація й систематизація підходів до еволюційних змін у теорії розвитку органічного виробництва дозволили констатувати перманентні якісні трансформації в економіці і суспільстві та виділити чотири етапи його становлення: I – формування теоретико-прикладного базису екологічної свідомості (III ст. до н.е. – середина минулого століття); II – етап зародження – виникнення груп піонерів-практиків у межах органічного руху та «зелена

революція» в окремих країнах (1950–1980 рр.); III – етап поширення-виокремлення сегмента ринку органічної продукції та виникнення відповідної спеціалізації товаровиробників-фермерів (1980–1990 рр.); IV – етап зростання розвитку – формування інституціонального середовища, розвиток інфраструктури, зростання ринку органічної агропродовольчої продукції, поглиблення галузевої спеціалізації (1990 р. – по теперішній час).

На основі аналізу підходів до розуміння сутності поняття «органічне виробництво» зроблено висновок, що ця система сприяє збереженню навколишнього середовища, соціально та економічно підтримує виробництво здорових продуктів харчування, волокна та інше. Окрім цього доведено, що органічне сільське господарство – це практична реалізація у сфері аграрного виробництва загальної концепції «сталого розвитку», що задовольняє потреби на теперішній час, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби.

Виявлено, що до складових органічного сільського господарства належить органічне землеробство, органічне рослинництво, органічне тваринництво. Органічне землеробство являє собою систему обробітку ґрунту, яка є елементом органічного рослинництва і передбачає використання агротехнологій, спрямованих на покращення якості ґрунту, підвищення його продуктивності та здійснення діяльності з урахуванням існуючих обмежень щодо використання штучно синтезованих засобів захисту рослин і мінеральних добрив відповідно до ратифікованих стандартів.

Встановлені наступні функції, які виконує органічне господарство: забезпечення продуктами харчування населення та промисловості сировиною. Отже, за проведеними дослідженнями можемо виділити основні види органічної продукції: 100 % органічна – 100 % сертифіковані інгредієнти, відсутність хімічних інгредієнтів при зберіганні; органічна – яка повинна мати більш ніж 95 % органічних інгредієнтів та 5 % неорганічних речовин, відсутність хімічних інгредієнтів при зберіганні; зроблена з органічних інгредієнтів вона повинна мати більш ніж 70 % органічних інгредієнтів та 30 % неорганічних речовин, відсутність хімічних інгредієнтів при зберіганні; менш ніж 70 % органічна, яка може мати лише деякий відсоток органічних речовин у складі продукції, під час зберігання допускається використання хімічних елементів, які повинні зазначатися на продукті.

Поступовий перехід на принципи сталого розвитку в Україні, які стимулюють до перейняття зарубіжного досвіду застосування альтернативних методів господарювання, виділяють основні переваги органічного сільського господарства – це, насамперед: соціальні (збільшення робочих місць у сільській місцевості, створення нових перспектив для малих та середніх агроформувань, можливість споживати здорові продукти); екологічні (зменшення антропогенного навантаження на навколишнє середовище, сприяння відновленню та збереженню родючості ґрунтів, використання науково обґрунтованих сівозмін, припинення забруднення водних ресурсів); економічні (ресурсозбереження та зменшення енергоємності сільськогосподарського виробництва, зниження виробничих витрат завдяки відмові від застосування

дорогих хімікатів, забезпечення конкурентоспроможності продукції органічної продукції, як на внутрішньому так і на світових ринках).

У роботі визначені основні нормативно-правові регулювання організації та сертифікації органічного виробництва. Встановлено, що результат сертифікації залежить від підготовки господарства до інспекції та ретельного ведення обліку всіх заходів, що запроваджуються на виробництві. Основні складові успішного проходження сертифікації наведені у рис. 1.

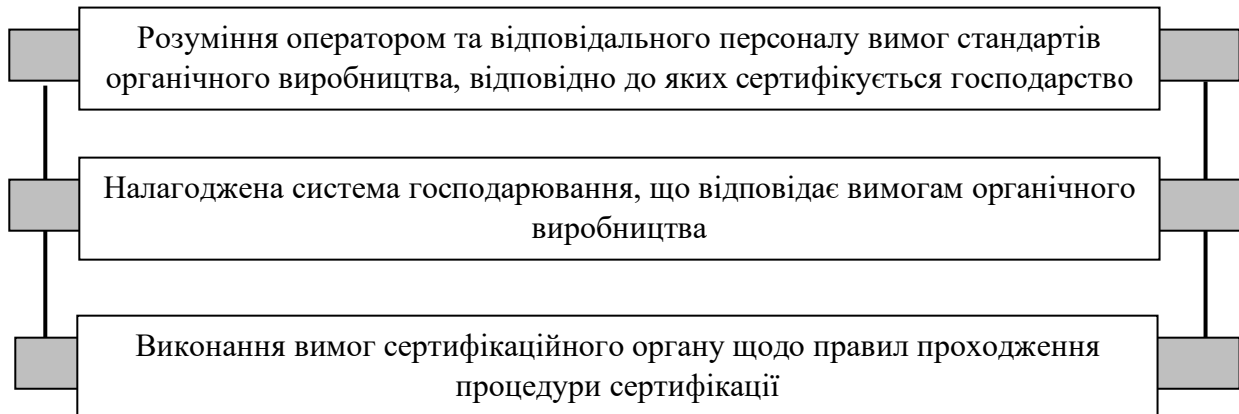

Рис. 1. Управлінські процедури проходження сертифікації органічної продукції

Згідно чинного законодавства, органічна якість продукції підтверджується сертифікатом, виданим акредитованим компетентним сертифікаційним органом. В Україні функціонує 12 іноземних та 1 український сертифікаційні органи – Органік стандарт. За даними з офіційного сайту Органік Стандарт в 2016 році кількість вже становила 424 підприємства.

На сьогодні в Україні не існує чітко сформованої системи стандартизації, сертифікації, маркування органічної продукції, а відповідно й не окреслено державне регулювання аграрного сектора органічного виробництва, оскільки основні аспекти, що охоплюють та регламентують діяльність на відповідному ринку, не закріплено на законодавчій основі. Проте існує низка діючих нормативно-правових актів, які можуть стати гарним підґрунтям для створення власного правового поля у сфері органічного виробництва.

У другому розділі «Економічний аналіз ефективності організаційного забезпечення виробництва органічної продукції сільськогосподарських підприємств» здійснено детермінацію основних тенденцій розвитку органічного виробництва, запропоновано методичне забезпечення визначення стратегічних орієнтирів розвитку виробництва органічної продукції, надано методичні засади аналізу економічної ефективності виробництва органічної продукції сільськогосподарських підприємств.

Розвиток органічного сільського господарства є актуальним і водночас суперечливим питанням функціонування підприємств аграрного сектору в конкурентних умовах. Органічне агровиробництво як цілісна система господарювання поєднує в собі найкращі практики з огляду на збереження довкілля, рівень біологічного розмаїття, збереження природних ресурсів,

застосування високих стандартів належного утримання тварин та методів виробництва, які відповідають певним вимогам до продуктів, виготовлених з використанням речовин та процесів природного походження.

Багаторічна практика інших країн демонструє екологічні, економічні та соціальні переваги органічного виробництва (табл. 1).

Таблиця 1

Ключові переваги органічного виробництва у світі

<i>Екологічні</i>	<i>Соціальні</i>
<ul style="list-style-type: none"> • збереження від забруднення природних вод • забезпечення екологічного балансу середовища • зниження техногенного впливу на ґрунти • збереження та відновлення біорізноманіття в агроландшафтах 	<ul style="list-style-type: none"> • етична та природна поведінка людини в екосистемі • забезпечення населення якісними продуктами • розвиток сільських територій • підвищення зайнятості та добробуту на селі
<i>Економічні</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • підвищення рентабельності продукції • незалежність від зовнішніх джерел фінансування • підвищення конкурентоспроможності продукції • зростання чистих прибутків • удосконалення системи управління ресурсами та витратами 	

На початок 2012 р. в світі нараховувалось понад 1,8 млн сертифікованих виробників органічної продукції. Технології органічного землеробства стрімко поширюються в усьому світі, і сьогодні вже у 164 країнах ведеться статистика щодо виробництва органічного продовольства. Відповідно до зростаючого попиту на органічну продукцію підвищується обсяг сертифікованих щодо органічних стандартів площ. Можна стверджувати, що починаючи з 2000 р., обсяг сертифікованих площ зріс у понад 3,4 рази, а динаміка приросту у середньому становить 2,0523 млн Га щороку. Близько 2/3 органічних площ – це пасовища, а інша частина – це безпосередньо площа вирощування органічної продукції. При цьому приріст площ сертифікованих відповідно до органічних стандартів, у світі відбувається нерівномірно.

Головними стримуючими чинниками зростання органічного землеробства виступає відсутність сприятливих організаційно-правових передумов, а саме: відсутність фінансової підтримки виробників органічної продукції, віддаленість від ринків збуту, несприятливі природно-кліматичні умови, відсутність придатних для органічного виробництва площ, культури виробництва та споживання органічної продукції, а також масове використання геномодифікованих сільськогосподарських культур.

Динаміка органічних площ за регіонами світу свідчить про нерівномірне зростання органічних площ. У натуральних та відносних показниках за досліджуваний період найбільший приріст відбувся в Європі.

В Україні виробництво органічної продукції проходить період становлення, а суттєвим позитивним зрушенням, що дасть можливість активізувати ринок органічних продуктів є ухвалення Закону України «Про

виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» від 03.09.2013, № 425-VII.

Сьогодні виробники органічної продукції обробляють 400 тис. га – це близько 1% від загальної площі оброблюваних в Україні наділів. В Україні спостерігається тенденція до збільшення площ сільгоспугідь, на яких ведеться сертифіковане органічне виробництво. Значно швидшими темпами зростає кількість сертифікованих сільськогосподарських виробників органічної продукції. Зокрема, у 2017 році їх кількість вже становила 424 підприємства. протягом останнього часу сертифікуються господарства з невеликими розмірами земельних угідь або переробні підприємства.

Встановлено, що потенційними споживачами органічної продукції є близько 5 % населення великих та близько 1-2 % населення середніх міст України. Сьогодні великого значення набуває проведення активної комунікаційної політики в суспільстві з метою інформування споживачів про особливості її виробництва, корисність для здоров'я та внесок у збереження навколишнього середовища.

В результаті дослідження встановлено, що ціна на органічні продукти в торговельних мережах на сьогоднішній день суттєво завищена. Якщо за кордоном націнка в середньому складає 15-30 %, максимум 50%, то в Україні може сягати 200-300 %.

На основі проведеного аналізу можна стверджувати, що органічне виробництво є пріоритетним напрямом розвитку сільського господарства для України як промислово-аграрної країни, провідного експортера сільськогосподарської продукції. Незважаючи на високу рентабельність органічного виробництва, перспективи його ведення на території України, в сучасних економічних умовах розвиток органічного сільського господарства відбувається надзвичайно повільно, навіть попри намагання держави підтримати цей сектор економіки шляхом подальшого розроблення й удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази, яка створила б умови для законодавчого визнання та захисту органічної продукції, формування національної системи сертифікації, державної підтримки й стимулювання розвитку органічного виробництва. Отже, проведене дослідження дає змогу зробити висновки, що в Україні простежуються загальносвітові тенденції до популяризації виробництва органічної продукції, але органічне виробництво розвивається хоча і повільно.

Здійснено оцінку виробництва традиційної та органічної продукції сільськогосподарського виробництва, де виявлено, що виробництво органічної сільськогосподарської продукції в умовах ринку вимагає не тільки формування належної системи управління витратами, але й запровадження державою спеціальних заходів підтримки та мотивації процесів органічного агровиробництва сільського господарства для господарств з різними організаційно-правовими формами господарювання.

Важливим елементом сучасних ресурсозберігаючих технологій вирощування сільськогосподарських культур є застосування нових видів біостимуляторів, які підвищують ефективність використання мінеральних

добрив, покращуючи умови живлення рослин та їх урожайність. Використання цих препаратів дозволяє значно скоротити обсяги внесення традиційних мінеральних добрив, що зменшує втрати елементів живлення рослин та унеможливорює забруднення навколишнього середовища.

На основі проведеного дослідження розвитку декількох сортів рослин з використанням різних комбінацій мінеральних і біологічних добрив встановлено, що останні відчутно краще впливають на параметри якості рослин, що підтверджує економічну доцільність вирощування органічних культур, враховуючи високу норму рентабельності цієї продукції у порівнянні з традиційною.

Використовуючи сукупність стратегічних інструментів аналізу (PEST-аналіз, SWOT-аналіз, BCG-аналіз, Модель ADL/LC, Матриця Ф. Котлера «Ціна – Якість») впливу зовнішнього середовища було виокремлено групи аспектів: економічні, політичні, соціальні та технологічні. Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що найбільший вплив на досліджувані підприємства мають техніко-технологічні фактори. Негативним чином впливають політико-правові. Несприятливий вплив економічних факторів вимагає перегляду існуючої політики ціноутворення й управління витратами.

В дослідженні розроблено методичне забезпечення визначення стратегічних орієнтирів розвитку виробництва органічної продукції. Для виявлення конкурентних позицій двох підприємств за допомогою матричних інструментів, та стратегічних бізнес-одиниць було визначено етапи життєвого циклу досліджуваних підприємств. Досліджувані підприємства знаходяться на стадії життєвого циклу – зрілості, тобто обсяги продажів значні, та подальші зростання продажів спостерігається, та являється сильним, це свідчить про те, що підприємство конкурентоспроможне, має постійних клієнтів, але для того щоб підприємство на потрапило у стадію старіння підприємство повинно спрямувати свої зусилля на формуванні цілей, що відповідають існуючим вимогам ринку. Підприємству на цьому етапі потрібно дотримуватися таких конкурентних стратегій: орієнтація на фокусування; орієнтація на диференціацію; орієнтація на зниження рівня витрат.

Наступний етап управління стратегічним розвитком аграрних підприємств – дослідження дії факторів зовнішнього і внутрішнього середовища на їх стан. Досліджено, що аналіз внутрішнього середовища розкриває можливості, сильні й слабкі сторони підприємств, а також потенціал, на який вони можуть розраховувати в конкурентній боротьбі в процесі досягнення власної мети. Вивчення внутрішнього середовища здійснюється в межах SWOT-аналізу, тобто передбачає виявлення сильних і слабких сторін підприємства. В результаті дослідження встановлено, що є необхідність підвищити конкурентне положення на ринку завдяки асортименту продукції, новим технологіям вирощування, розширенню ринку збуту, тобто обрати стратегію росту. Таким чином, визначено, що підприємствам на цьому етапі життєвого циклу потрібно дотримуватися таких стратегій: орієнтація на фокусування; орієнтація на диференціацію; орієнтація на зниження рівня витрат.

Результати дослідження дозволили виділити та згрупувати рекомендації для забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств: 1) підвищення якості продукції відповідно до міжнародних стандартів через упровадження енергозберігаючих та ресурсощадних технологій виробництва і застосування новітніх досягнень у техніці та обладнанні; 2) врахування особливостей потреб споживачів залежно від регіону; 3) вдосконалення інформаційно-обчислювальної системи планування, обліку, звітності та управління виробництвом на основі сучасного програмного забезпечення; 4) використання державної підтримки; 5) врахування сільськогосподарськими підприємствами свого геополітичного становища, природно-кліматичних умов та забезпеченість трудовими ресурсами і науковим потенціалом.

В роботі здійснено аналіз економічної ефективності виробництва органічної продукції сільськогосподарських підприємств, де розроблено рейтингову оцінку ефективності управління діяльністю підприємствами-конкурентами, а саме: ДП «ДГ «Забойщик» ДДСДС НААН», ДП «ДГ «Ізвестія» ДДСДС НААН», ДП «ДГ «Відродження» ДДСДС НААН», ДП «ДГ «Соцземлеробство» ДДСДС НААН».

Для кожного підприємства, яке аналізувалось, було визначено значення його рейтингової оцінки на основі такої формули:

$$R_j = \sqrt{(1 - x_{1j})^2 + (1 - x_{2j})^2 + \dots + (1 - x_{nj})^2} \quad (1)$$

де $x_{1j}, x_{2j}, \dots, x_{nj}$ – стандартизовані показники j -го підприємства

Таким чином, у результаті здійснення рейтингової оцінки досліджено:

- ДП «ДГ «Забойщик» ДДСДС НААН» можна віднести до підприємств з абсолютно ефективним механізмом управління виробничою діяльністю, що підтверджується високим загальним рейтингом;

- ДП «ДГ «Ізвестія» ДДСДС НААН», ДП «ДГ «Відродження» ДДСДС НААН» – належать до підприємств з ефективним механізмом управління виробництвом на підприємстві, хоча є певні відхилення за окремими показниками;

- ДП «ДГ «Соцземлеробство» ДДСДС НААН» – має труднощі з виробничою діяльністю та отримання прибутку, підприємство є збитковим його можна охарактеризувати як підприємство з підвищеним ризиком, так як підприємству загрожує банкрутство.

Значну увагу у дисертаційній роботі приділено визначенню технологічної ефективності досліджуваних підприємств, визначенню ефективності використання трудових ресурсів, ефективності використання основних фондів, структурі оборотного капіталу, структурі виробництва собівартості традиційної та органічної продукції та формуванню економічної ефективності виробництва зернових культур.

У *третьому розділі «Організаційно-економічні напрями підвищення ефективності виробництва органічної продукції»* розроблено концептуальні засади «органічного маркетингу», надано класифікацію принципів запровадження органічної продукції, удосконалено структуру виробництва органічної продукції сільськогосподарських підприємств. .

Потенціал України для розвитку органічного сільськогосподарського виробництва розкривається у такому: достатня кількість суб'єктів господарювання, готових виробляти органічну сільськогосподарську продукцію та її потенційних споживачів; наявність значних площ родючих ґрунтів; незначний рівень використання гербіцидів, пестицидів і мінеральних добрив; збільшення робочих місць унаслідок підвищеної трудомісткості при веденні органічного виробництва.

Незважаючи на те, що сьогодні все більша увага приділяється питанням доцільності виробництва органічної продукції як на науковому, так і нормативному рівні, на жаль, вітчизняні товаровиробники не поспішають переходити до такого способу господарювання.

Перехід від традиційного до органічного виробництва передбачає імплементацію нових правил та методів у сфері безпечності та якості харчових продуктів. На рис. 2 наведено базові принципи виробництва, зберігання, перевезення та реалізації органічної продукції в Україні.

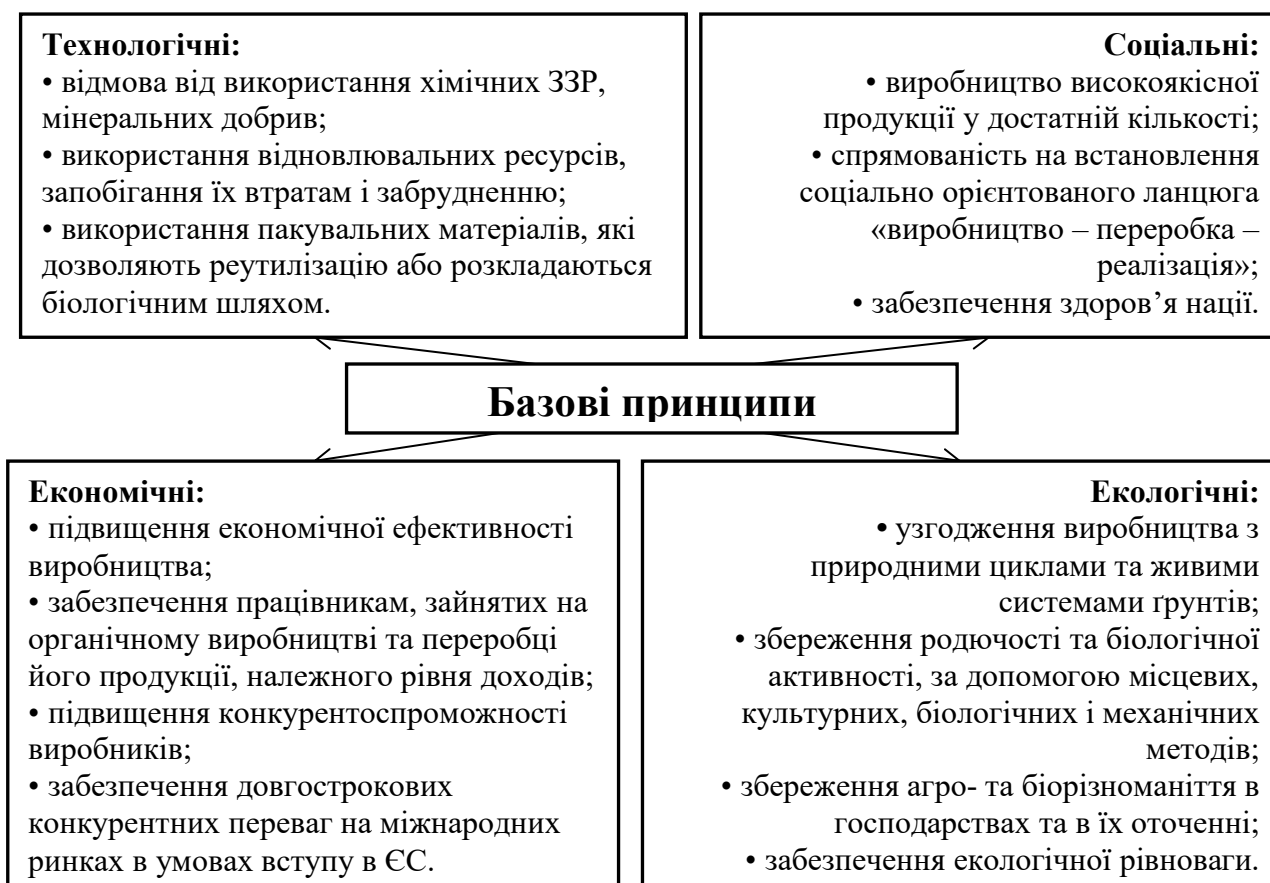

Рис. 2. Основні принципи розвитку виробництва органічної продукції в сільськогосподарських підприємствах

Показники оцінки ефективності розвитку органічного виробництва повинні бути універсальними та взаємозалежними, що стосуються як підприємства, так і галузі в цілому, з іншої – визначати розвиток конкретного господарства в порівнянні з іншими, в деяких випадках – визначений набір розрахункових даних, що найбільш точно визначає рівень екологічності господарювання. Узагальнюючи різні системи показників щодо ефективності

агровиробництва, розроблено схему за методом Фишбоун, що дозволить визначити результативність екологічності господарювання в залежності від стадії переходу від традиційного виробництва до органічного.

Перехід сільськогосподарського підприємств на органічне землеробство потребує виконання ним низки вимог і відповідної організації виробництва. Для цього необхідна розробка науково-обґрунтованої стратегії розвитку органічного землеробства та побудова організаційно-економічного механізму її реалізації. Такий механізм повинен враховувати економічну доцільність виробництва та його екологічний аспект. Також одним із нагальних завдань у сфері органічного виробництва є запровадження належної державної політики, розроблення відповідного нормативно-правового забезпечення та його гармонізація зі світовими системами сертифікації, що дасть можливість наростити обсяги виробництва та споживання такої продукції, розширити зовнішній ринок.

Оцінюючи конкурентоспроможність органічних продуктів та продуктів масового виробництва, насамперед акцентується увага на двох основних критеріях – якість і ціна. Органічні продукти мають перевагу в якості, порівняно з більшістю продуктів, які є на ринку. В технологічному процесі не використовують мінеральні добрива, отрутохімікати, а в тваринництві – антибіотики, стимулятори росту, гормони, що робить органічні продукти високоякісними.

Структура витрат підприємств, які переробляють органічні продукти, і ті, що переробляють продукти масового споживання, – однакова. Тільки в перших транспортні витрати займають більшу частку в ціні, оскільки географічно виробники органічної сировини та переробні підприємства нелокалізовані на окремій території. Переважно подорожчання органічної продукції відбувається на етапі перероблення та кінцевого збуту. Агроформуванням за органічну сировину доплачують від 10 до 30 %. Висока ціна в роздрібній торгівлі зумовлена монополізацією.

У ситуації, що склалась, більшість органічної продукції експортується, а темпи зростання вітчизняного споживання залишаються дуже низкими. Тому цей товар протягом останніх 4 років так і не став товаром масового споживання. Отже, найбільша частка споживачів органічної продукції – від 25 до 50 років. Близько 60 % покупців становлять жінки, 70 % – сімейні покупки, дохід – середній та вище середнього. Мотивація споживача – це здоровий спосіб харчування. Близько чверті споживачів органічної продукції проживають у столиці України. Ще 24 % – в містах із понад мільйонним населенням, та 10 % – в обласних центрах. Жителі сільської місцевості та невеликих міст переважно отримують органічну продукцію із власних присадибних ділянок. Понад 65 % споживачів органічної продукції мають середній і вище середнього дохід. Менше ніж 40 % споживачів мають вищу освіту.

Виявлено, що основними способами підвищення конкурентоспроможності органічної продукції можуть бути: її стабільна якість, регулювання ціни, стабільне постачання, ефективна PR-кампанія, сертифікація продукції.

Концепція «органічного маркетингу» має на меті зосередити комунікацію на цільових споживачах, щоб вони чітко розуміли додану вартість, яку вони

отримують завдяки споживанню органічних продуктів у порівнянні з альтернативною продукцією. На нашу думку ефективну концепцію маркетингу можливо побудувати, опираючись взаємозв'язок п'яти компонентів: ціна, продукт, місце, просування, упаковка (рис. 3).

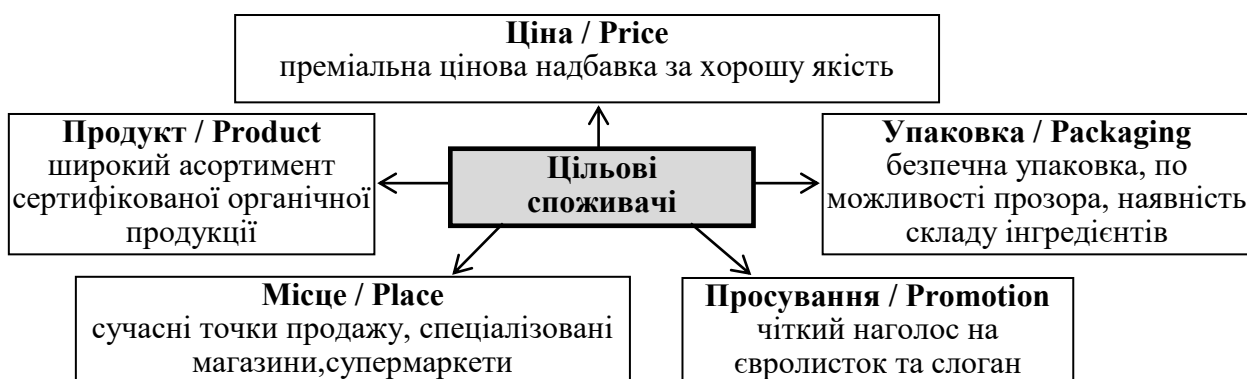

Рис. 3. Концепція «органічного маркетингу»

На етапі просування органічної продукції на споживчі ринки «євролисток» наразі є ключовим елементом «органічного брендингу» в Україні. Просування органічної продукції ефективно, якщо ключові повідомлення добре розуміються і цінуються великою кількістю осіб, які належать до цільових груп споживачів. В результаті дослідження виділено такі канали збуту органічної продукції: точки продажу, інтернет / соціальні мережі, спеціалізовані статті, ярмарки та різні заходи; телереклама.

На основі проведеного GAP-аналізу розроблено заходи щодо підвищення ефективності діяльності підприємства в разі переходу на органічну продукцію, вирощувати зернові та зернобобові, технічні культури без застосування засобів захисту рослин: виявлення задовільної оцінки стану ґрунтів для переходу від традиційної на органічну технологію; зменшити дози мінеральних добрив, змінити співвідношення в них між азотом, фосфором і калієм на користь органічних добрив; залучення фахівців з вирощування органічної продукції (послуги з консультації); підвищити кваліфікацію власного персоналу; активувати використання маркетингової діяльності (реклама в мережі Інтернет, листівки, брошури, проведення заходів, проведення «Дня поля» та інше.).

Виявлено, що на початковому етапі становлення вітчизняного ринку органічної продукції ефективною є кооперативна модель виробництва та збуту такої продукції, а механізм прямого збуту значно скоротить витрати виробника.

У роботі удосконалено галузеву структуру виробництва органічної продукції сільськогосподарських підприємств.

Враховуючи залежності та взаємозв'язки галузей було побудовано економіко-математичну модель для розрахунку спеціалізації виробництва та поєднання галузей у підприємства ДП «ДГ «Забойщик» ДДСДС НААН, та ДП «ДГ «Ізвестія» ДДСДС НААН, які планують займатися виробництвом органічної продукції рослинництва та знаходяться на різних етапах впровадження органічного сільськогосподарського виробництва.

Отже, економіко-математична модель оптимізації органічного сільського господарства, побудована на базі поетапної задачі стохастичного програмування

з імовірнісними обмеженнями відображати особливості виробництва, пов'язані з коливанням випадкових величин.

Вичислено економіко-математичну модель, побудовану для ДП «ДГ «Забойщик» ДДСДС НААН. Модель містить 24 невідомих, на які було накладено 42 обмеження. Основними невідомими є площі посіву сільськогосподарських культур традиційної та органічної технології, допоміжними – загальна сума витрат на виробництво. До виробничих обмежень відносяться: дотримання сівозмін, обсяги виробництва товарних і кормових культур, площі сільськогосподарських угідь. При формуванні обмежень було враховано особливості четвертого етапу впровадження органічного виробництва, зокрема враховано, що 5% сільськогосподарських угідь повинні бути відведені під екозону, а також те, що сівозмінна повинна включати 20 % ґрунтоутворюючих культур. У результаті проведеної оптимізації витрати на виробництво зменшаться на 12,9 % чистий прибуток зросте на 15,8 %, а рентабельність – на 12,6 %. Для оптимізації структури сільськогосподарських угідь потрібно забезпечити зменшення площі під кукурудзу на 11 % та під соняшник 13%.

Економіко-математична модель ДП «ДГ «Ізвестія» ДДСДС НААН містить 32 невідомих, на яких накладено 55 обмежень. Порівняння фактичних та оптимізованих показників для ДП «ДГ «Ізвестія» ДДСДС НААН показує, що в результаті оптимізації можна підвищити рівень рентабельності на 4,5%. Для цього підприємству потрібно зменшити площу під озиму пшеницю на 15,0%, під зернобобові на 10,7%, під озимий ячмінь на 10,0%.

Це вказує на доцільність проведення оптимізації галузевої структури виробництва всіх сільськогосподарських підприємств – виробників органічної продукції на різних етапах впровадження органічного виробництва, що дозволить провести перерозподіл наявних на даних підприємствах ресурсів виробництва, завдяки чому вони отримають можливість вкладати більше коштів в основні фонди, постійно підвищувати кваліфікацію працівників і забезпечать вищі темпи зростання виробництва органічної продукції.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення і запропоноване нове вирішення важливого наукового і практичного завдання розробки організаційного забезпечення виробництва органічної продукції сільськогосподарських підприємств. Отримані наукові результати дають можливість зробити такі висновки теоретичного, методичного та прикладного характеру.

1. Здійснено періодизацію еволюції становлення органічного виробництва у світі, в рамках якого виділено чотири періоди, де перший був присвячений формуванню теоретико-прикладного базису екологічної свідомості людства; в рамках другого відбулося зародження органічного руху у формі виникнення груп піонерів-практиків і здійснення «зелених революцій» в окремих країнах; третій призвів до виділення окремого сегменту ринку органічної продукції та

спеціалізації виробників; четвертий характеризує становлення інститутів органічного виробництва, розвиток інфраструктури, подальше поглиблення спеціалізації та зростання ринку цієї продукції у світі.

2. Теоретично обґрунтовано узагальнення наукових підходів щодо трактування поняття «органічне виробництво», яке дозволило розкрити його зміст як діяльності з виробництва, зберігання, переробки, реалізації органічної продукції., відповідно до принципів органічного землеробства та наявності дозвільного нормативно-правового акту (сертифікату) на проведення зазначених операцій. Виявлено, що у свою чергу, органічна продукція – це продукція аграрного сектору, виробництво, транспортування, зберігання, переробка та збут якої регламентується затвердженими стандартами, які передбачають використання визначеного переліку добрив, засобів захисту рослин, та тварин, штучних харчових добавок, а її виробництво сприяє навколишньому середовищу.

2. Встановлено, що на основі вітчизняних та міжнародних нормативно-правових актів, а також наукових досліджень виокремлено існуючі термінологічні тлумачення органічного сільського господарства, органічного землеробства, органічного виробництва. Враховуючі зазначенні спільні та відмінні ознаки в розглянутих дефініціях запропоноване авторське визначення органічного сільського господарства, яке поєднує найбільш важливі аспекти, окреслені у розглянутих трактуваннях, притаманні для органічного сільського господарства.

3. Розроблено управлінські процедури проходження сертифікації органічної продукції, які передбачають розуміння керівництвом підприємства вимог стандартів, за якими має бути сертифіковано підприємство, налагоджену систему господарювання відповідно до вимог органічного виробництва, виконання вимог сертифікаційного органу щодо правил проходження належних процедур сертифікації. Встановлено, що результат сертифікації безпосередньо залежить від підготовки суб'єкта господарювання до інспекції та належного ведення обліку всіх заходів, які реалізуються на підприємстві.

4. Ґрунтуючись на багаторічній практиці розбудови органічного землеробства інших країн запропоновано ключові переваги органічного виробництва, згруповані в екологічні, соціальні й економічні. Визначено головні стримуючі чинники зростання органічного землеробства через відсутність сприятливих організаційно-правових передумов. Аналіз структури сільських господарств за площею, які займаються органічним землеробством в Україні, дозволяє стверджувати про переважаюче зростання кількості підприємств над площею земель, сертифікованих для органічного землеробства, що відображає тенденцію до сертифікації підприємств з невеликими розмірами угідь або переробних підприємств. Проведено аналіз впливу біостимуляторів на урожайність, що підтверджує їх пріоритетність у порівнянні з мінеральними.

5. Розроблено методичне забезпечення визначення стратегічних орієнтирів розвитку виробництва органічної продукції, використання якого дозволило запропонувати конкурентні стратегії для досліджуваних підприємств, виходячи із встановленої фази зрілості в рамках життєвого циклу: фокусування,

диференціації та зниження витрат. Одним із етапів запропоновано аналіз внутрішнього й зовнішнього середовища, на основі якого розроблено та згруповано рекомендації для забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств.

6. Обґрунтовано методичні засади аналізу економічної ефективності виробництва органічної продукції сільськогосподарських підприємств на основі сукупності показників, які відображають рівень функціонування підприємства. На основі даного аналізу передбачається надання якісної характеристики підприємству за критерієм ефективності механізму управління виробництвом, що дозволило віднести досліджувані підприємства до відповідних груп і надати рекомендації щодо шляхів переходу на органічне землеробство від традиційного.

7. Визначено сутність потенціалу України для розвитку органічного сільськогосподарського виробництва та доведено його фактичне невикористання, що обумовило потребу у формулюванні основних принципів розвитку виробництва органічної продукції в сільськогосподарських підприємствах (технологічних, соціальних, економічних та екологічних). Визначено, що при подібності структури витрат переробних підприємств органічної та традиційної сировини, перша є дорожче через транспортні витрати, а висока ціна в роздрібній торгівлі обумовлена монополізацією.

8. Незважаючи на високу норму рентабельності виробництво органічної продукції її повільне розповсюдження в Україні обумовлено неефективністю політики просування та недостатнім рівнем інформованості споживачів. Це вимагає впровадження концепції «органічного маркетингу», який базується на п'яти складових: продукт, ціна, упаковка, місце і просування. Ключовим елементом «органічного брендингу» визначено «євролисток», маркування яким органічної продукції є критично важливим для її ідентифікації серед населення та поширення популярності. Доведено, що найефективнішим каналами збуту органічною продукцією є: точки продажу, інтернет / соціальні мережі, спеціалізовані статті, ярмарки та різні заходи; телереклама.

9. Удосконалена галузева структуру виробництва органічної продукції сільськогосподарських підприємств на основі розрахунку економіко-математичної моделі спеціалізації поєднання органічного та традиційного виробництва на досліджуваних підприємствах з врахуванням різних етапів впровадження першої. В результаті проведених розрахунків для досліджуваних підприємств визначено зниження витрат, зростання прибутку та рентабельності при виконанні заданих умов оптимізації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

статті у наукових фахових виданнях:

1. Вінюкова О. Б. Економічна доцільність впровадження в сільськогосподарське виробництво східної частини Північного Степу елементів органічної технології вирощування ярих колосових культур / О. О. Вінюков, В. Д. Орехівський, О. Б. Бондарева, О. Б. Вінюкова, Е. І. Мамедова // Вісник

аграрної науки. – 2014. – №12. – С. 60-64 (*авторський внесок полягає в економічному обґрунтування технології органічного виробництва*).

2. Вінюкова О. Б. Реалії та перспективи розвитку органічної продукції в Україні / О. Б. Вінюкова // Науково-практичний журнал «Регіональна економіка та управління». 2018. – Вип. 3 (21). – С. 17-22.

3. Вінюкова О. Б. Ринок органічної продукції в Україні: проблеми та перспективи розвитку / О. Б. Вінюкова, Г. А. Чугрій // Причорноморські економічні студії. – 2018. – № 26-1. – С. 42-47 (*авторський внесок полягає в обґрунтуванні потенційних можливостей органічного виробництва*).

4. Вінюкова О. Б. Особливості стратегічного управління розвитком аграрних підприємств Донецької області / О. Б. Вінюкова, Г. А. Чугрій // Інфраструктура ринку. – 2018. – № 20. – С. 46-50 (*авторський внесок полягає в обґрунтуванні місця органічного виробництва у забезпеченні стратегічного розвитку аграрних підприємств Донецької області*).

5. Вінюкова О. Б. Формування маркетингового інструментарію впровадження та просування органічної продукції на споживчі ринки / О. Б. Вінюкова // Причорноморські економічні студії. – 2018. – № 34. – С. 52-57.

у зарубіжних виданнях і вітчизняних виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз:

6. Vinyukova O. The efficiency of the different elements of spring barley growing organic technology in the conditions the eastern steppe of Ukraine / O. Vinyukova, A. Vinyukov, O. Bondareva // Agrartudományi Közlemények. – 2017. – № 72. – pp. 5-9.

в інших виданнях:

7. Вінюкова О. Б. Ефективність припосівного внесення біогумусу в літніх посівах еспарцету // С. Л. Гавриш, О. Б. Бондарева // Міжвідомчий тематичний науковий збірник «Корми і кормовиробництво». – 2018. – № 85. – С. 55-62 (*авторський внесок – визначення ефективності внесення біогумусу в технології органічного виробництва*).

8. Вінюкова О. Б. Економічні перспективи розвитку органічного землеробства в Україні / О. Б. Вінюкова // Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку менеджменту сучасних підприємств», м. Полтава, 8 квітня 2014 р. – С. 22-25.

9. Вінюкова О. Б. Экологическая и экономическая необходимость внедрения элементов органической технологии выращивания зерновых культур в условиях значительной техногенной нагрузки / Е. И. Мамедова, А. Л. Сипун, А. А. Винюков // Матеріали V міжнародної наукової конференції «Відновлення порушених природних екосистем», Донецьк, 12-15 травня 2014. – С. 88-90.

10. Вінюкова О. Б. Economic efficiency of the biologization elements of cultivation of winter wheat in the steppe of Ukraine / О. Б. Вінюкова, А. А. Винюков, В. Д. Ореховский, О. Б. Бондарева, А. Л. Сипун / «Science and Education». Materials of the VI international research and practice conference, Munich, Germany. June 27th – 28th, 2014. – P. 41-45.

11. Винюкова О. Б. Влияние биологических препаратов на зерновую продуктивность пшеницы озимой в условиях северо-восточной Степи Украины / А. Винюков, О. Бондарева, А. Чугрий, О. Винюкова // Сборник научных статей Международной научно-практической конференции «Инновационные аспекты в селекции сельскохозяйственных культур», 6-7 вересня 2018. – Кишинев: Институт растениеводства «Порумбень», 2018. – С. 233-242 (*авторський внесок полягає в економічному обґрунтуванні впливу біологічних препаратів на продуктивність пшениці озимої*).

12. Винюкова О. Б. Становлення органічного сільського господарства в Україні: проблемні аспекти та перспективи розвитку / О. Б. Винюкова // Збірник праць Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання економіки, фінансів, обліку та права в сучасних економічних умовах», м. Полтава, 10 вересня 2018 р. – Полтава: Вид-во ПДАА, 2018. – С. 45-46.

13. Винюкова О. Б. Перехід від традиційного аграрного виробництва на органічне та пошук перспективних шляхів розвитку / О. Б. Винюкова // International scientific conference «Modern economic research: theory, methodology, strategy». Part I, Poland, Kielce, 28 вересня 2018. – Kielce, 2018. – С. 98-101.

АНОТАЦІЯ

Винюкова О. Б. Організаційне забезпечення виробництва органічної продукції сільськогосподарських підприємств. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, Харків, 2019.

У дисертації досліджено організаційне забезпечення виробництва органічної сільськогосподарської продукції. Удосконалено періодизацію еволюцію органічного виробництва із виокремленням чотирьох стадій. Уточнено зміст понять «органічне виробництво» і «органічна продукція». Розвинуто зміст процедур управління проходженням сертифікації на відповідність стандартам органічного виробництва. Здійснено ідентифікацію основних тенденцій розвитку органічного виробництва. Виокремлено три групи ключових переваг органічного виробництва у світі. Розроблено методичне забезпечення визначення стратегічних орієнтирів розвитку виробництва органічної продукції з врахуванням стадії життєвого циклу діяльності підприємства та дії чинників впливу зовнішнього і внутрішнього середовища. Розроблено методичні засади аналізу економічної ефективності виробництва органічної продукції сільськогосподарських підприємств на основі рейтингової оцінки з подальшою класифікацією за рівнем розвитку механізму управління виробництвом. Запропоновано класифікацію принципів впровадження виробництва органічної продукції, розділених на: технологічні, економічні, соціальні та екологічні. Розроблено концептуальні засади «органічного маркетингу», який ґрунтуються на п'яти складових: ціна, продукт, місце, просування, упаковка. Обґрунтовано організаційні засади раціоналізації

галузевої структури виробництва органічної продукції сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: органічне виробництво, органічна продукція, сертифікація, динаміка органічних площ, стратегічний аналіз, принципи впровадження виробництва органічної продукції, органічний маркетинг, галузева структура, канали збуту.

ANNOTATION

Viniukova O. B. – Organizational support for the organic production of agricultural enterprises. – Manuscript.

The thesis for the degree of doctor of economic sciences, specialty 08.00.04. – economics and management of enterprises (by kinds of economic activity). – Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture, Kharkiv, 2019.

In the dissertation the organizational support of organic agricultural production is investigated. The periodization of the organic production evolution with the distinction of four stages is improved. The content of the concepts of "organic production" and "organic products" is specified. The content of the procedures for controlling the certification of compliance with organic production standards has been developed. The identification of the main tendencies of organic production development has been identified. There are three groups of key benefits of organic production in the world. The methodical provision of the strategic guidelines' definition for the organic production development, taking into account the stage of the life cycle of the enterprise and the influence of the factors of the external and internal environment, has been developed. The methodical principles of the analysis of economic efficiency of agricultural enterprises organic production on the basis of rating estimation with further classification on the level of development of the production management mechanism are developed. The classification of the principles of organic production introduction, divided into groups: technological, economic, social and ecological ones, is proposed. The conceptual principles of "organic marketing" are developed, which are based on five components: price, product, place, promotion, packaging. The organizational principles of the branch structure rationalization of agricultural enterprises organic production are substantiated.

Key words: organic production, organic product, certification, dynamics of organic areas, strategic analysis, principles of introduction of organic production, organic marketing, branch structure, sales channels.

Підписано до друку 19 квітня 2019 р. Формат 60x84/16.
Папір 80 г/м². Гарнітура Times New Roman.
Друк офсетний. Обсяг: 0,9 ум.-друк. арк.; 0,9 обл.-вид.арк.
Наклад 100 прим. Замовлення № 335

Видавництво ТОВ «Щедра садиба плюс»
Свідоцтво суб'єкта виробничої справи:
серія ДК № 4666 від 18.12.2013 р.
61052, Україна, м. Харків, вул. Ярославська, 11
(057) 754-49-42

Надруковано у ТОВ «Смугаста типографія»
Україна, 61002, Харків, вул. Чернишевського, 28а.

«Zebrine printing office» Ltd